

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

філологічний факультет

Кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
філологічного факультету
проф. Бунчук Б. І.
«31» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ГЕНЕЗА ХУДОЖНЬОЇ БІОГРАФІСТИКИ
У СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ВИДІВ МИСТЕЦТВ
(вибіркова)

Освітньо-наукова програма	Філологія
Спеціальність	035 Філологія
Кваліфікація	доктор філософії (PhD)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Рівень вищої освіти	третій освітньо-науковий
Факультет	філологічний
Мова навчання	українська

Робоча програма навчальної дисципліни «Гене́за художньої біографістики у сучасній системі видів мистецтв» складена відповідно до вимог її змісту (Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності) та відповідає освітньо-науковій програмі «Філологія» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії (PhD) – спеціальності 035 Філологія.

Розробник: *Тичініна Альона Романівна* – кандидат філологічних наук, доцент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури.

Затверджено на засіданні кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури.
Протокол № 1 від «30» серпня 2022 року.

Завідувач кафедри (Ольга ЧЕРВІНСЬКА)

Схвалено методичною радою філологічного факультету.
Протокол № 2 від «5» вересня 2022 року.

Голова методичної ради факультету (Алла АНТОФІЙЧУК)

© Тичініна А. Р., 2022

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

1. Мета навчальної дисципліни:

Мета навчальної дисципліни «*Генеza художньої біографістики у сучасній системі видів мистецтв*» полягає в усвідомленні жанрової специфіки біографічних текстів, а також у оволодінні ними методикою аналізу текстів художньої біографії. Дисципліна сприяє розширенню професійного світогляду, позаяк розглядає біографію як текст у контексті актуальних методологічних проблем сучасної гуманітаристики.

2. Завдання – простежити еволюцію біографічного методу, проаналізувати його сучасні методологічні варіації, класифікувати художні біографічні жанри, навчити фаховому аналізу біографічного тексту в контексті різних видів мистецтв.

3. Результати навчання

знати:

- поняття біографії та автобіографії у літературознавчому контексті;
- визначення термінів «художня біографія», «художньо-біографічна проза», «життєпис», «художній життєпис», «біографіка», «біографістика», «біографема», «біографічна лакуна», «біографічна мозаїка»;
- контекстні параметри біографії;
- принципи «конструювання біографії»;
- особливості біографічної риторики;
- маркери біографічної нарації
- рецептивні аспекти реалізації біографічного жанру;
- класифікацію художньо-біографічної прози;
- специфіку автобіографії як наджанрового утворення.

вміти:

- аналізувати літературний текст біографічного кшталту;
- писати різні види автобіографій;
- розрізняти фактичну й інтелектуально-духовну біографію;
- побачити проблему «дистанції» в біографічному дослідженні;
- прокоментувати специфіку біографічного зсуву (turn) та неklasичну методологію (в межах феноменології, герменевтики, психоаналізу, структуралізму-постструктуралізму-постмодернізму);
- виокремлювати місця пам'яті як чинник формування біографічного дискурсу;
- аналізувати жанрову специфіку біографічної малої прози, повісті, роману-біографії, листи, щоденники, есе.

Компетенції, якими має оволодіти аспірант у процесі вивчення навчальної дисципліни:

Інтегральна компетентність. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми в галузі філології в межах професійної, наукової та дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення на міжнародному та національному рівні.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу філологічних знань.

ЗК 3. Здатність до проведення самостійних досліджень на високому рівні з опертям на найновіші світові здобутки в галузі філології.

ЗК 4. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел: фахової літератури, електронних баз.

ЗК 5. Здатність самостійно генерувати нові ідеї та застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність критично оцінювати наукові здобутки інших дослідників та свої власні.

ЗК 9. Здатність до міжособистісного спілкування, дотримання вимог професійної етики, вміння взаємодіяти та комунікувати з іншими фахівцями в галузі філології.

ЗК 11. Здатність ініціювати, організувати і проводити комплексні теоретичні та практичні дослідження у філологічній галузі.

ЗК 13. Здатність усвідомлювати роль і значення науки в культурі, зв'язок з іншими формами знання, вплив на проблеми інформаційного суспільства.

ЗК 14. Здатність проводити оригінальні дослідження, результати яких матимуть практичне застосування на вітчизняному та міжнародному рівнях.

ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (наукова коректність та толерантність) та уміти запобігати конфліктам під час наукових чи професійних дискусій.

ЗК 16. Здатність конструктивно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу при вирішенні складних теоретико-прагматичних питань.

ЗК 17. Здатність до формування системного наукового та загальнокультурного світогляду.

ЗК 18. Здатність до планування часу, самоорганізації та самоконтролю.

ЗК 20. Здатність до усвідомлення норм наукової етики та дотримання правил академічної доброчесності.

ЗК 21. Здатність у процесі наукових досліджень виявляти повагу до людської гідності (відмова від домінування, заподіяння шкоди й насильства) незалежно від статевої та гендерної самоідентифікації; здатність усвідомлено визнавати різноманіття підходів до права бути іншим.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність використовувати знання з філології для доповнення наявних системних світоглядних знань, концепцій на основі вивчення нових фактів і явищ.

ФК 3. Здатність виокремлювати з накопичених спостережень ті, які можна безпосередньо застосовувати у власній науковій діяльності.

ФК 4. Здатність запам'ятовувати та відтворювати факти, терміни, основні поняття, правила і теорії.

ФК 5. Здатність на високому рівні застосовувати методи наукового аналізу, структурувати літературний матеріал з урахуванням традиційних і новітніх методологічних принципів і засад.

ФК 7. Здатність удосконалювати та розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, професійно застосовувати знання з обраної філологічної галузі – літературознавства, літературної критики тощо.

ФК 8. Здатність вільно й критично послуговуватися спеціальною науковою термінологією в обраній галузі філологічних досліджень; обґрунтовувати оптимальний вибір термінів (при наявності синонімічних); за необхідності пропонувати нові спеціалізовані терміни та поняття.

ФК 9. Здатність чітко, логічно та послідовно висловлювати думку, досконало спілкуватися усною і писемною формами української та іноземної мов.

ФК 11. Здатність знаходити, відбирати й інтерпретувати наукові матеріали в першоджерелах і фаховій літературі.

ФК 12. Здатність методично грамотно працювати з текстами наукових джерел; екстраполювати засвоєні знання, уміння, навички з філологічних дисциплін у методологію власних дослідницьких проєктів.

ФК 13. Здатність виявляти феномен національної культури з опертям на розуміння її мовної та літературної специфіки.

ФК 18. Здатність розуміти специфіку та тенденції розвитку світового та українського літературного процесу, зміст методів, напрямів, стилів і жанрів.

ФК 19. Здатність на високому рівні володіти знаннями про теоретико-методологічні підходи в літературознавстві та розуміти сутність механізмів та підходів літературознавчого аналізу художнього твору.

ФК 20. Здатність до продукування нових ідей і розв'язання комплексних проблем у галузі філології в межах професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, а також до застосування сучасних методологій, методів та інструментів педагогічної та наукової діяльності за фахом.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Аналізувати сучасні новітні концептуальні та методологічні знання з філології та суміжних галузей знань.

ПРН 2. Застосовувати та аналізувати праці провідних українських та зарубіжних учених, наукових шкіл та фундаментальних праць у власній сфері дослідження.

ПРН 7. Формулювати наукову проблему з урахуванням сучасних наукових тенденцій.

ПРН 8. Аналізувати наукові праці з філології, виявляти дискусійні та малодосліджені питання.

ПРН 10. Визначати інформаційну цінність джерел через порівняльний аналіз з іншими джерелами.

ПРН 11. Визначати найефективніші методи дослідження в галузі філології, використовуючи міждисциплінарні підходи та зв'язки.

ПРН 12. Вести спілкування в галузі філології з науковою спільнотою та громадськістю в діалоговому режимі.

ПРН 16. Застосовувати професійні знання в приватній, суспільній, професійній та освітніх сферах спілкування в багатонаціональному середовищі та з представниками інших культур.

ПРН 19. Демонструвати філологічну освіченість, знання теорії, історії, етапів формування і розвитку мовознавчої та літературознавчої науки, персоналій; обізнаність із надбаннями світової літератури, перекладними текстами; користуватися словниками та тезаурусами різних типів, довідниками, інтернет-ресурсами та електронними посібниками.

ПРН 23. Уміти конструктивно діяти, дотримуючись принципів соціальної відповідальності на основі етичних норм.

ПРН 25. Уміти підготувати на основі самостійно отриманих результатів та успішно захистити дисертаційне дослідження.

ПРН 29. Характеризувати основні тенденції літературного розвитку в культурному контексті та аспекті історико-суспільних явищ, визначати роль і місце окремого автора в літературному процесі, його приналежність до стильової епохи чи певного художнього напрямку.

ПРН 30. Використовувати різні підходи (історико-типологічний, рецептивно-естетичний, психологічний, культурологічний, гендерний, постколоніальний, герменевтичний) при характеристиці літературних явищ з урахуванням також і практики компаративних літературознавчих студій тощо.

ПРН 31. Застосовувати теоретичну спадщину світової літературознавчої думки та літературної критики; виявляти й розкривати інтертекстуальні паралелі.

ПРН 34. Уміти практично застосовувати навички гендерної культури, виходячи із засад та принципів гендерної рівності та принципів гендерної демократії.

4. Опис навчальної дисципліни

4.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин					Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	
Денна	1	2	3	90	10	5			75	залік
Заочна	1	2	3	90	2	2			86	залік

4.2. Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Біографія як текст у контексті методологічних проблем												
Тема 1. Методологічна специфіка «біографічного методу». Біографія і особистість письменника як визначальні моменти творчості.	10	1	0,5			8,5	10	0,20	0,20			9,6
Тема 2. Принцип «конструювання біографії». Біографічна риторика (П. Бурд'є). Рецептивні аспекти реалізації біографічного жанру.	10	1	0,5			8,5	10	0,20	0,20			9,6
Тема 3. Місця пам'яті як чинник формування біографічного дискурсу.	10	1	0,5			8,5	10	0,15	0,15			9,7
Тема 4. Автобіографія як самопрезентація особистості. Хронотоп дитинства у художній автобіографії.	10	1	0,5			8,5	10	0,20	0,20			9,6
Разом за змістовим модулем 1	40	4	2			34	40	0,75	0,75			38,5
Змістовий модуль 2. БІОГРАФІЗМ ЯК ЧИННИК ЖАНРОТВОРЕННЯ												
Тема 1. Поетикальні принципи аналізу біографічного тексту. Класифікація художньо-біографічної прози.	8	1	0,5			6,5	8	0,20	0,20			7,6
Тема 2. Жанрова специфіка біографічної малої прози. Художньо-біографічні оповідання й новела.	8	1	0,5			6,5	8	0,25	0,25			7,5

Тема 3. Епістолярій як генологічний різновид художньо-документального жанру	8	1	0,5			6,5	8	0,20	0,20			7,6
Тема 4. Щоденники, щоденникові нотатки як жанрові різновиди художньо-документальної прози. Жанрові параметри роману-біографії.	9	1	0,5			7,5	9	0,20	0,20			7,6
Тема 5. Жанр літературного портрету. Фрагментарна біографія як різновид художньо-біографічної прози	9	1	0,5			7,5	9	0,20	0,20			7,6
Тема 6. Письмо про Себе фікційного суб'єкта. Автобіографія як наджанрове утворення.	8	1	0,5			6,5	8	0,20	0,20			7,6
Разом за змістовим модулем 2	50	6	3			41	50	1,25	1,25			47,5
Усього годин	90	10	5			75	90	2	2			86

4.3. Теми практичних занять

№	Назва теми
1	Художня біографія як «поліфонічне» багатоголосе утворення.
2	Тексти з непрямим авторським впливом (А. Труайя «Еміль Золя», П. Сипріо «Бальзак без маски», Ж. де Лангледа «Оскар Уайльд, або Правда масок»).
3	Тексти з прямим авторським впливом (твори А. Моруа «Три Дюма», «Прометей, або Життя Бальзака»; Є.Люєка «Історія прекрасної бітинки»).
4	Дослідження внутрішнього світу головного героя та написані у формі есе чи психологічної розвідки (роман-есе Б. Сушинського «Тарас Шевченко: геній в самотності»).
5	Реальна біографія історичних осіб як ключ до розуміння життєпису вигаданого персонажа (Г. Грасс «Траєкторія краба»).
6	Зародження ідей біографічного кшталту (Ксенофонт „Кіропедія”, Плутарх „Порівняльні життєписи”, „Життєпис найславніших митців, скульпторів та архітекторів” Дж. Вазарі).
7	Окреслення перспективи вивчення ідеальних біографічних легенд для історії літератури. Біографічна легенда як справжній літературний факт.
8	Біографія та автобіографія у кіно.
9	Біографія та автобіографія у візуальних видах мистецтва.
10	Приклад практичного застосування біографічного методу в літературознавчому дослідженні (аналіз наукових статей, монографій, авторефератів дисертацій).

4.4 Самостійна робота

№ з/п	Назва теми
1.	Психоаналітичні розвідки про митців, написані професійними психоаналітиками (З. Фройд – про Шекспіра, К.Г. Юнг – про Джойса, С. Балей – про Шевченка).
2.	Розвідка Л. Стречі «Відомі вікторіанці» (1918) щодо «нової, або сучасної біографії».
3.	Комплексне вивчення особливостей «сучасної біографії» А. Моруа («Аспекти біографії»).
4.	Паратекстуальні особливості художньо-біографічної прози.
5.	Терміни „біофікція”, або „фікціональна біографія”.
6.	Біографічна фальсифікація.
7.	Дослідження біографії митця в контексті наукового узагальнення персонології.
8.	Архівістика у дослідженні біографії.
9.	Особливий тип межі між автором і героєм в автобіографічному творі. Аналіз показових автобіографічних текстів.
10.	Можливі ідейні формати автобіографії: розкриття концепції особистості, особистість в історичній перспективі та духовна автобіографія.
11.	Написати автобіографію у довільному форматі (креативний стиль, творчий підхід). Обсяг – 1-2 сторінки формату А4.
12.	Прокоментувати використання біографічного методу у матеріалах конференцій „Модуси автобіографічного письма” (Київ, 2010), „Біографія як текст” (Чернівці, 2014).
13.	Самостійне опрацювання методологічних праць.

5. Система контролю та оцінювання

Види та форми контролю

Формами поточного контролю є усна чи письмова (тестування, есе, реферат, творча робота) відповідь аспіранта.

Формами підсумкового контролю є залік.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- стандартизовані тести;
- проекти (індивідуальні та командні, дослідницько-творчі проекти);
- написання есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Загальна кількість балів, яку аспірант може отримати у процесі вивчення дисципліни впродовж семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів аспірант набирає за поточні види контролю і 40 балів під час підсумкового виду контролю (заліку).

Критерії оцінювання поточного контролю

Поточний контроль відбувається у вигляді усних відповідей (фронтальне опитування, перевірка домашніх завдань).

15 балів - аспірант продемонстрував високий рівень володіння матеріалом; повністю розкрив зміст питання; логічно структурував свою відповідь і навів відповідні приклади; правильно і швидко реагував на запитання викладача;

12-14 балів - аспірант показав добре володіння матеріалом; розкрив зміст питання, виклавши його логічно і послідовно, навів відповідні приклади.

9-11 балів - аспірант показав досить добре володіння матеріалом, проте не повністю розкрив зміст питання; не зовсім логічно структурував свою відповідь і не навів достатньо прикладів.

5-8 балів - аспірант показав задовільне володіння матеріалом, проте не до кінця розкрив зміст питання; логічно не структурував свою відповідь і не навів прикладів; неправильно реагував на запитання викладача.

1-4 бали - аспірант практично не володіє матеріалом; не розкрив зміст питання; логічно не структурував свою відповідь і не навів прикладів.

0 балів - студент не відповів на запитання.

Критерії оцінювання модуль-контролю (залікова робота)

Залікова робота складається з 40 завдань тестового формату (1 бал/правильна відповідь на 1 питання).

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують аспіранти

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2						40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10		
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

6. Рекомендована література

6.1. Базова (основна)

1. Ассман А. Простори спогади: форми та трансформації культурної пам'яті. Київ : Ніка-Центр, 2012. 440 с.
2. Біографія як текст : матеріали XI Міжнародної поетикологічної конференції (16-17 жовтня 2014р). Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. 137 с.
3. Левчук Ю. О. Біографізм як чинник жанротворення (на матеріалі творчості Лесі Українки). *Питання літературознавства*. 2014. Вип. 89. С. 126–136.
4. Менгжулін В. Біографічний підхід в історико-філософському пізнанні. Київ: НаУКМА, Аграр Медіа груп, 2010. 455 с.
5. Павленко Ю. Ю. Письмо про Себе фікційного суб'єкта: модус біографії на перетині методологій. *Питання літературознавства*. 2014. Вип. 89. С. 41–51.

6.2. Допоміжна

1. Астрахан Н. І. Біографія Сократа в контексті розвитку античної драми. *Питання літературознавства*. 2014. Вип. 89. С. 165–177.
2. Бабенко Т. Особливості авторської присутності в текстах сучасної художньо-біографічної прози. *Слово і Час*. 2005. № 10. С.39-45.

3. Ващенко В. Концепт «інтелектуальна біографія» та конструювання «наукових біографій» в українській історіографії. Ейдос. *Альманах теорії та історії історичної науки*. Вип. 4. Київ, 2009. С. 475–486.
4. Висоцька Н. О. (Авто)біографічна фальсифікація як знаряддя десакралізації канонічного автора („Трагедія Артура” А. Філіпса). *Питання літературознавства*. 2015. Вип. 91. С. 34–45.
5. Голубович І.В. Біографія як соціокультурний феномен: методологія аналізу в гуманітарному знанні. *Інтегративна антропологія*. 2009. №1(13). С.47–53.
6. Маценка С. П. Музика як складова біографічного тексту. *Питання літературознавства*. 2014. Вип. 89. С. 29–40.
7. Менжулін В. І. Біографія філософа після "смерті автора": випадок Фуко. *Українська біографістика*. 2010. Вип. 6. С. 40-53. URL: http://ub.nbuu.gov.ua/doc/ubi_2010_6_3.
8. Мороз Л. В. Об'єктивне і суб'єктивне у жанрі літературної біографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец.10.01.06 „Теорія літератури”. Київ, 2000. 16 с.
9. Овдійчук Л. М. Жанрово-стильові особливості сучасної біографічної прози для дітей. *Питання літературознавства*. 2014. Вип. 90. С. 156–169.
10. Сучасні літературознавчі студії. Модуси автобіографічного письма. Збірник наукових праць. Київ: Вид. центр КНЛУ, 2010. Вип. 7. 314с.
11. Тичініна А.Р. Сучасні методологічні практики : навчально-методичний посібник; передмова О.В. Червінської. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2018. 160 с.
12. Фуко М. Що таке автор? пер. М. Зубрицької. Слово. Знак. Дискурс: Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / за ред. Марії Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. С. 444-455.
13. Цяпа А. Біографія і автобіографія: діалог про найвищу інстанцію (на матеріалі творів У. Самчука та Е. Канетті). *Слово і час : науковий журнал*. Липень. Вип. 7. 2006 С. 35-40.
14. Черкашина Т. Ю. Наративні особливості художньо-біографічної прози : автор і читач : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.06 „Теорія літератури”. Тернопіль, 2007. 20 с.
1. Tuczynina A. Literary Specificity of Narration in the Drawing Stylistics of Bruno Schulz. *Konteksty*, 2021. 4 (335). p. 53-60. Institute of Art of the Polish Academy of Sciences Konteksty. Polska sztuka ludowa. URL: <http://www.konteksty.pl/summaries/103,335>.

9. Інформаційні ресурси

1. <https://archive.org/details/literaturoznacchat2/page/n565/mode/1up?view=theater>
2. https://shron1.chtyvo.org.ua/Volkov_Anatolii/Leksykon_zahalnoho_ta_porivnialnoho_literaturoznacstva.pdf?
3. http://www.irbis-nbuu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=PI_2016_93_5
4. <http://www.nbuu.gov.ua>
5. <https://archer.chnu.edu.ua>
6. <https://scholar.google.com.ua/citations?user=OntIviQAAAAJ&hl=uk>
7. <https://access.clarivate.com/login?app=wos&alternative=true&shibShireURL=https:%2F%2Fwww.wbofknowledge.com%2F%3Fauth%3DShibboleth&shibReturnURL=https:%2F%2Fwww.wbofknowledge.com%2F%3Fmode%3DNextgen%26action%3Dtransfer%26path%3D%252Fwos%252Fwosc%252Fbasic-search%26DestApp%3DUA&referrer=mode%3DNextgen%26path%3D%252Fwos%252Fwosc%252Fbasic-search%26DestApp%3DUA%26action%3Dtransfer&roaming=true>
8. <https://www.scopus.com/home.uri>
9. <https://psbooks.com.ua/product-category/drow/art-bios/>
10. https://historybooks.com.ua/prosmotr_podrobnuy.php?id=7679
11. <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1350>